

Voorwoord

Op zaterdag 16 december 1995 vond in het Academisch Ziekenhuis St. Radboud te Nijmegen de wetenschappelijke vergadering plaats van de Nederlandse Vereniging voor Stem-, Spraak- en Taalpathologie (NVSSTP) gecombineerd met de vergadering van de Vereniging van Klinisch Linguïsten (VKL). Algemene doelstelling van de gecombineerde vergadering was de samenwerking tussen beide verenigingen aan te halen. Het blijkt dat de leden van deze verenigingen, daartoe aangezet door de complexiteit van klinische vragen en de veranderende structuur en organisatie van de gezondheidszorg, in toenemende mate multidisciplinair samenwerken. Dit heeft tot gevolg dat de grenzen tussen de wetenschapsgebieden en pathologievelden die zij vertegenwoordigen, vervagen.

Het thema van de gecombineerde vergadering was: "Methoden van Onderzoek in Stem-, Spraak- en Taalpathologie". Specialismen vanuit diverse disciplines houden zich bezig met het onderzoek van stem-, spraak- en taal-stoornissen: vanuit de medische disciplines de keel-, neus- en oorheelkunde, foniatrie en neurologie; vanuit de spraak- en taalwetenschappen de klinische linguïstiek, neurolinguïstiek en taal-spraakpathologie; en vanuit de gedragswetenschappen de neuropsychologie, ontwikkelingspsychologie, klinische psychologie en orthopedagogiek. Elke discipline en elk specialisme brengt zijn eigen onderzoeksmethode mee. Dit leidt binnen Nederland gelukkig niet tot belangenconflicten, maar – zoals gezegd – de laatste jaren veeleer tot samenwerking en interessante discussies tussen de disciplines. Hieronder volgt eerst een korte schets van de beide verenigingen.

NVSSTP en VKL

De *Nederlandse Vereniging voor Stem-, Spraak- en Taalpathologie (NVSSTP)* is qua oorsprong de oudste van de twee verenigingen. De NVSSTP is ontstaan vanuit de Nederlandse Vereniging voor Foniatrie die op 26 februari 1975 werd opgericht door een groep KNO-artsen en foniaters. Onder foniatrie werd hierbij verstaan geneeskunst van stoornissen in stemproductie, spreken en de taalfunctie. De vereniging beoogde een wetenschappelijk platform te vormen op het gebied van stem, spraak en taal. Aanvankelijk waren uitsluitend KNO-artsen en foniaters lid van de vereniging, maar omdat later ook vertegenwoordigers van andere disciplines zich aansloten, werd de vereniging op 7 juni 1989 omgedoopt tot 'Nederlandse Vereniging voor Stem-, Spraak- en Taalpathologie'. Doelstel-

ling was en is: "het vermeerderen en verbreiden van kennis van stem-, spraak- en taalpathologie in de meest uitgebreide zin".

Tot de belangrijkste activiteiten van de vereniging behoren de jaarlijkse wetenschappelijke vergaderingen en het organiseren van na- en bijscholingskursussen, onder andere in het kader van het PAOG (post-academisch onderwijs geneeskunde). Doel hiervan is in bredere kring, met name ook in de eerste-lijns gezondheidszorg, bekendheid te geven aan de diagnostische en therapeutische mogelijkheden. Direct klinisch belang van deze activiteiten is het bevorderen van vroegdiagnostiek, en tijdige interventie en doorverwijzing. Daarnaast organiseert de NVSSTP gezamenlijk met de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie in 1998 te Amsterdam het XXIVth Congress of the International Association of Logopedics and Phoniatrics.

Van de vereniging maken momenteel naast KNO-artsen en foniaters ook psychologen, pedagogen en spraak-taalpathologen deel uit, overwegend werkzaam in academische centra voor stem-, spraak- en taal- stoornissen.

De *Vereniging voor Klinische Linguïstiek (VKL)* werd in 1985 opgericht. De VKL is een beroepsvereniging, waarvan alle klinisch werkende linguïsten lid kunnen worden, alsmede linguïsten die zich bezighouden met de opleiding van klinisch linguïsten of met wetenschappelijk onderzoek dat directe relevantie heeft voor de klinische praktijk. Het doel van de VKL is tweeledig: enerzijds is het een belangenvereniging, anderzijds is het een overlegorgaan voor inhoudelijke aspecten. Als doelstellingen werden in 1985 gesteld: het opstellen van een beroepsprofiel, het oprichten van een universitaire opleiding *klinische linguïstiek*, en het verzorgen van cursussen, workshops, en symposia op het gebied van de klinische linguïstiek.

Binnen de VKL bestaan twee geledingen. Er is een groep linguïsten die zich in het dagelijks leven vooral bezighoudt met taalontwikkelingsstoornissen. Deze groep heeft zich pas in een later stadium bij de VKL aangesloten. De tweede groep werkt op het gebied van afasie en heeft aan de wieg gestaan van de VKL. In het beroepsprofiel voor de klinisch linguïst die zich richt op afasie, worden diagnostiek, therapie en wetenschappelijk onderzoek omschreven, en worden de opleidingseisen gegeven.

De VKL heeft tot nu toe elke twee jaar een tweedaagse, internationale workshop georganiseerd. In 1995, het jubileumjaar, organiseerde de VKL in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en de Stichting Afasie Nederland een groot internationaal congres, waar lezingen door een tiental speciaal voor deze gelegenheid uitgenodigde, wereldberoemde afasiologen verzorgd werden. De jaarlijkse bijeenkomst van de Commissie Therapie van de Stichting Afasie Nederland is reeds enkele malen door de VKL verzorgd.

Sinds 1992 bestaat er aan de Rijksuniversiteit Groningen een opleiding *Neurolinguïstiek*, die is opgesteld conform de opleidingseisen van de VKL. Studenten kunnen zich na een propedeutisch examen gedurende drie jaar specialiseren in taalstoornissen, zowel afasie als taalontwikkelingsstoornissen. Er bestaat tevens een tweejarige variant voor logopedisten.

Thema: Methoden van Onderzoek

De artikelen in dit themanummer hebben alle betrekking op methoden van onderzoek in de stem-, spraak- en taalpathologie. Deze methoden zijn zeer uiteenlopend, variërend van grammaticale analyses en reactietijd-experimenten tot bewegingsregistraties en fysiologische metingen. Daarbij valt op dat 'belendende' disciplines zich richten op dezelfde stoornis of hetzelfde deelproces. De duidelijkste voorbeelden van overeenkomst zien we tussen de klinische linguïstiek en psycholinguïstiek onderling, alsmede de spraakpathologie en foniatrice onderling. De diversiteit van gehanteerde methoden maakt dat wetenschapsgebieden elkaar aanvullen bij de analyse van problemen in de taal- en spraakproductie.

De serie methoden-artikelen wordt voorafgegaan door een korte schets van het thans gangbare model van taal- en spraakproductie van Levelt (1989), weergegeven in Figuur 1 op pagina 128. Dit model geeft het algemene kader waarin de overige bijdragen een plaats vinden. De artikelen volgen dit model 'van boven naar beneden', waarbij het grootste blok aan de productiekant, de *Formulator*, de meeste aandacht krijgt.

Het eerste methoden-artikel betreft de analyse van het proces grammaticale codering volgens de methoden van de *klinische linguïstiek*. Daarbij wordt zowel 'naar boven' in het model gekeken, naar het genereren van de preverbale boodschap, als 'naar beneden', naar het zoeken van woordvormen. In afwijking van het model van Levelt werken klinisch linguïsten met een diepte- en een oppervlaktestructuur, hetgeen consequenties heeft voor de formalisering van de preverbale boodschap en de opvatting over het formuleer-proces.

In het tweede artikel wordt een overzicht gegeven van *gedragswetenschappelijke*, waaronder *psycholinguïstische* methoden. Deze richten zich op de beide stadia van het lexicaliseerproces, te weten de selectie van lemma's en van woordvormen (lexemen), en op fonologische codering. De bestudeerde processen vertonen 'naar boven' overlapping met de klinische linguïstiek, en 'naar beneden' met de spraakpathologie. De klinisch linguïstische en gedragswetenschappelijke methoden van onderzoek worden gekenmerkt door in technisch opzicht relatief eenvoudige registraties (transcripties van uitingen, reactietijd-metingen, e.d.), gepaard met een relatief complex theoretisch bouwwerk van veronderstelde, onderliggende processen.

In het derde en vierde artikel, waarin de methoden van de *spraakpathologie* en de *foniatrice* worden gepresenteerd, is de situatie omgekeerd: de techniek van de registratie staat voorop, de interpretatie van onderliggende processen is ondergeschikt. Dit heeft alles te maken met het feit dat deze wetenschapsgebieden zich richten op de meer perifere onderdelen van het model, te weten het proces van articulatie en de betrokken fysiologische mechanismen ademhaling, stemgeving en articulatie. Overigens worden ook 'brain-imaging' technieken beschreven, die kunnen worden toegepast op alle stappen in het proces van informatieverwerking. Het laatste artikel geeft een sterk medisch en fysiologisch georiënteerd, exemplarisch overzicht van methoden in de foniatrice.

Met dit themanummer “Methoden van onderzoek” hopen wij niet alleen voor elk wat wils te bieden, maar ook de lezer een blik te gunnen in de keuken van collega’s met een andere achtergrond.

Ben Maassen

Met dank aan Herman Peters en Roelien Bastiaanse voor informatie over resp. de NVSSTP en de VKL.